

Ajattelutavan muutos on avain ruokajärjestelmien uudistumiseen

17.11.2025

Ruokajärjestelmän muutos lähtee ajattelutavan muutoksesta, jossa ruoka nähdään osana talouden, ympäristön ja yhteiskunnan verkostoa, eikä vain tuotannon ja kulutuksen kohteena. FOODPathS-hankkeen raportti Food Systems Approach and Observatory – Challenges and Concepts (Halberg ym., 2024) esittelee, miten tämä lähestymistapa voi tukea kestävää siirtymää ja toimia pohjana eurooppalaiselle ruokajärjestelmien seurannalle.

Lineaarisesta ajattelusta systeemiseen ymmärrykseen

Perinteisesti ruokaan liittyvä tutkimus ja poliittinen päätöksenteko on jäsennetty sektoreittain: maatalouteen, ravitsemukseen, ympäristöön ja terveyteen. Tämä on auttanut syventämään osaamista, mutta samalla luonut siiloja. Ruokajärjestelmäajattelu pyrkii rikkomaan nämä rajat.

FOODPathS-projektitutkijoiden mukaan ruokajärjestelmää tulisi tarkastella vuorovaikutusten verkostona, ei pelkkänä tuotantoketjuna. Tällöin huomio kohdistuu siihen, miten muutokset yhdessä osassa järjestelmää – esimerkiksi kulutustottumuksissa tai lainsäädännössä – heijastuvat muihin osiin, kuten maatalouteen, markkinoihin tai ympäristöön.

Tutkijat hyödyntävät mallin rakentamisessa systeemiteoreetikko Donella Meadowsin ajatusta vipupisteistä eli kohteista, joissa pienikin muutos voi saada aikaan suuria vaikutuksia koko järjestelmässä (Meadows, 2008). Esimerkiksi ruokahävikin vähentäminen kouluissa voi muuttaa kulutuskulttuuria, vähentää päästöjä ja tukea

paikallistaloutta.

Tutkimusrahoitus tarvitsee systeemistä suuntaa

Raportissa tarkastellaan, miten tulevassa FutureFoodS-kumppanuusohjelmassa voidaan käytännössä vaatia ja tukea systeemistä lähestymistapaa ja vihreää siirtymää (Euroopan komissio, 2023; Standing Committee on Agricultural Research, 2025). Projektissa järjestettyjen työpajojen oppien perusteella onnistunut hanke tunnistaa oman paikkansa kokonaisuudessa ja keskeiset vuorovaikutuksensa. Hankkeen tuloksena voidaan kuvata, miten muutos etenee ja mitä esteitä sen tiellä mahdollisesti on. Samalla se kokoaa yhteen eri alojen osaamista, kuten agronomiaa, taloustiedettä, käyttäytymistieteitä ja politiikkatutkimusta. Hankkeiden odotetaan myös sitouttavan sidosryhmät, kuten viljelijät, yritykset ja kuluttajat, tutkimuksen aktiivisiksi kumppaneiksi. Näin tutkimus ei jää irralliseksi tarkasteluksi, vaan toimii osana ruokajärjestelmän käytännön muutosta.

Yhteinen data-alusta kokonaiskuvan muodostamiseksi

Raportin toinen pääviesti liittyy tietopohjaan: Euroopassa on paljon ruokaan liittyviä tietokantoja, kuten EU:n Agrifood Data Portal, SUSFANS European Sustainable Food and Nutrtion Security, FABLE European Transaction Data ja Food Systems Countdown Initiative, mutta niiden tieto on pirstaleista. Siksi tarvitaan ruokajärjestelmien seurantakeskus, yhteinen data-alusta, joka kokoaa ja tulkitsee eri projekteissa kerättyä dataa kokonaisvaltaisesti. Tällainen keskus voisi tuoda esille, miten esimerkiksi poliittiset päätökset, kuluttajatrendit ja ympäristöindikaattorit kytkeytyvät toisiinsa. Sen tavoitteena olisi kehittää yhteiset mittarit ruokajärjestelmien kestävyyden arviointiin, yhdistää olemassa olevia tietokantoja ja menetelmiä sekä tukea päätöksentekoa ja oppimista eri tasoilla.

Raportin mukaan tuleva Food Systems Observatory ja sen ympärille rakentuva tietoyhteisö voivat tarjota juuri sen, mitä Euroopan ruokapolitiikka nyt tarvitsee, eli yhteisen tilannekuvan ja jatkuvan oppimisen välineen. Kun ruoan tuotantoa, terveyttä, ympäristöä ja taloutta tarkastellaan toisiinsa kytkeytyvinä osina, syntyy edellytykset todelliselle systeemiselle muutokselle ja kestävälle tulevaisuudelle.

Artikkeli on kirjoitettu osana Euroopan unionin rahoittamia FOODPathS (Co-creating the prototype ‘Safe and Sustainable FOOD Systems PArTnersHip’) -projektia.

Terhi Junkkari
ETT, tutkijayliopettaja, projektipäällikkö FOODPathS (GA N°101059497) -projekti
ORCID 0000-0001-8816-7312
SEAMK

Lähteet

Euroopan komissio. (2023). *Food 2030 – Research and innovation: Pathways for action 2.0*. Euroopan unioni. https://research-and-innovation.ec.europa.eu/news/all-research-and-innovation-news/new-report-food-2030-research-and-innovation-pathways-action-20-2023-12-04_en

Halberg, N., Hansen, S., & de Jonge, H. (2024). *Food Systems Approach and Observatory – Challenges and Concepts*. FOODPathS-hanke, Grant Agreement 101059497. https://zenodo.org/records/15586276

Meadows, D. H. (2008). *Thinking in systems: A primer* (D. Wright, Ed.). Chelsea Green Publishing.

Standing Committee on Agricultural Research. (13.2.2025). *Research and innovation priorities for sustainable food systems in Europe and globally*. SCAR. https://scar-europe.org/images/FOOD/Deliverables/SCAR_Research-innovation-priorities-sustainable-food-systems_Europe-globally.pdf